

Viis müüti Vikipeedia kohta

Riina Reinsalu

Tartu ülikooli tekstiõpetuse lektor

Sirli Zupping

haridus- ja teadusministeeriumi keelenõunik

Alustame artiklit looga päris elust. Ülikooli akadeemilise eesti keele kursuse avaseminaris käis õppejõud välja mõtte, et traditsioonilise referaadi asemel võiksid üliõpilased kirjutada hoopis Vikipeedia artikli, et vähendada stuudiumi jooksul sahtlisse kirjutatavate tekstide hulka ja tuua kasu suuremale lugejaskonnale. Üks üliõpilane karjatas seepeale üle auditooriumi: „Vikipeedia – see on ju saatanast!“ Kuna ka teised üliõpilased suhtusid vikiartikli ülesandesse umbusklikult, sest varasemas õppeastmes oli neid Vikipeedia kasutamise pärast tugevasti hurjutatud, kulus õppejõul ülesande kasulikkuse selgitamiseks plaanitust tunduvalt kauem aega, kuid viimaks sai ta üliõpilased nõusse. Mis veelgi tähtsam – kursuse lõpuks oli üliõpilaste pahameel lahtunud, sest kirjutamine tekitas hasarti ja rahulolu.

Eelkirjeldatud lugu ei ole sugugi erandlik, sest paljudes uurimustes siit- ja sealtpoolt maakera on ilmnunud õppijate, kuid eelkõige õpetajate ja õppejõudude vastakaid arvamusi Vikipeedia kohta. Osa haridustöötajatest leiab, et Wikipedia (*resp.* Vikipeedia) pakub suurepärast võimalust arendada nii akadeemilist kirjaoskust kui ka mitmesuguseid ülekan-tavaid oskusi ning suurendada õppijate üldist kirjutamismotivatsiooni (vt Fessakis, Zoumpatianou 2013). Teiste silmis on aga Vikipeedia omandanud negatiivse maine, sest õppijad kasutavad vikiartikleid peamise teabeallikana või esitavad artiklite osi enda teksti pähe, kuid sellist teguviisi tuleb taunida (Tardy 2010: 13). Suhtumine Vikipeediasse kui vaenlasele on mõnel juhul viinud ka selle täieliku keelustamiseni õppetöös.

Kuna viimase kümmekonna aasta jooksul on Vikipeediast kujunenud paratamatus, sest kuulub ju ingliskeelne Wikipedia kümne enim kasutatava veebilehe hulka ja veebiotsingu tulemustes kuvatakse vikiartiklid esimeste seas, on selge, et Vikipeediat ei anna ega maksagi kõrvale tõrjuda. Küll aga on tähtis osata sellega otstarbekalt ümber käia. Et näidata Vikipeedia kasulikkust õppetöö seisukohalt, lükkame ümber mõningad müüdid, mis on levinud ka Eesti akadeemilistes ringkondades.

Müüt 1: Vikipeedia artikleid kirjutavad vaid vikipedistid

Sõnaga *entsüklopeedia* seostuvad paljudele kodus kapi peal või avalikus raamatukogus seisvad musta- või punaseköitelised teatmeteosed. Neis sisalduvasse teabesse on harjutud suhtuma suure aukartusega, sest entsüklopeedia koostamine on olnud kitsa autoriteetse ringkonna privileeg, mistõttu eeldatakse, et artiklid esindavad puhast tõde, milles pole tarvis kahelda. Samuti paistavad entsüklopeediaartiklid silma lakoonilisuse poolest: teavet pakutakse vaid nii palju kui vaja, kuid nii vähe kui võimalik, mis tähendab, et iga infokild on väärtuslik. Seejuures esitatakse teave kokkupressitud kujul, mis on samuti entsüklopeediale kui žanrile iseloomulikke tunnusoone, olgugi et tähepunktide kokkuhoiu nimel tuuakse vahetevahel ohvriks täislaused (mõni lauseliige on lausest välja jäetud) ja täispikkadele sõnadele eelistatakse lühendeid.

Traditsioonilistel entsüklopeediatel (nii paber- kui ka veebiväljaannetel) on vikitehnoloogial põhinevate entsüklopeediatega selgeid ühisjooni, nt soov pakkuda võimalikult tõetruud teavet maailma kohta ja esitada teavet kompaktsel viisil, kuid vikikeskkonnast tuleneb siiski hulk erisusi. Suurim eripära peitub vikitehnoloogia koostöises olemuses. See tähendab, et artikli võib kirjutada või olemasolevat artiklit täiendada igäüks, kes tunneb, et tal on selleks vajalikud teadmised olemas.

Statistika järgi täiendab Vikipeediat pea iga päev vähemalt 500 kaastöölist. Nende hulka kuuluvad 35 administraatorit, kes jälgivad tehtud muudatusi ja aitavad artikleid nii tehniliselt kui ka sisuliselt toimetada. Kaastööliste arvu kasv näitab, et võrreldes mõne aasta taguse ajaga on teadlikkus Vikipeedia koostöisest olemusest suurenenud: üha rohkem inimesi teab, et igäüks saab Vikipeediat täiendada, artikleid koostada, viiteid lisada ja fakte parandada. Võimalus koos kirjutada ja jälgida,

kuidas teised artiklis täiendusi teevad, arendab koostööoskust, mida saab kirjutamisoskuse arendamisel edukalt ära kasutada.

Müüt 2: Vikipeedia artiklit on tehniliselt keeruline luua või muuta

Peale nende, kes arvavad ekslikult, et Vikipeedia täiendamine on vaid vikipedistide pärusmaa, leidub ka neid, kes küll teavad, et Vikipeediat luuakse koostöös, kuid usuvad siiski, et neil n-ö tavainimestena pole võimalik artiklit üles panna või olemasolevas artiklis muudatusi teha. Samuti kardetakse, et vikipitehnoloogia on keeruline ja iseseisvaks muudatuste tegemiseks on vaja erioskusi. Seetõttu juhtubki vahel, et artikkel kirjutatakse valmis tekstifailina, kuid selle ülespaneku sooviga pöörduakse Vikipeedia kogukonna poole. Mõnel juhul on lastud ka õpilastel koolitunnis artikleid kirjutada või kirjutatud klassiga neid üheskoos, kuid õpetaja on jätnud oma tehnikahirmu tõttu artikli(d) veebikeskkonda üles panemata.

Ei vikiartikli loomine ega senistes artiklites muudatuste tegemine pole tuumateadus, kuid mõlemal juhul tuleks end esmalt kurssi viia žanritavadega. Abiks on Vikipeedia heade artiklite nimekiri¹, mida lapates tasub pöörata tähelepanu alljärgnevale.

- Mis teemal on artikkel kirjutatud?
- Kuidas on artikkel üles ehitatud? Mis peatükid on artiklitele omased?
- Mis kohustuslikke osi sisaldab artikli avalõik?
- Kuidas infot esitatakse (refereerimine, viitamine)?
- Milline on artikli keelekasutus?
- Kuidas on artikkel vormistatud?

Žanritavadele vastava sisuka teksti loomine on ajamahukas tegevus, kuid artikli ülespanek võtab vaid murdosa ajast. Võimalik on valida kahe variandi vahel: kas kasutada visuaaltoimetit, mis sarnaneb tugevasti harjumuspärase tekstiredaktoriga, nt Wordiga, või lähteteksti toimetit, mis sisaldab veebitekstidele omaseid HTML-märgendeid (vt joonised 1 ja 2).²

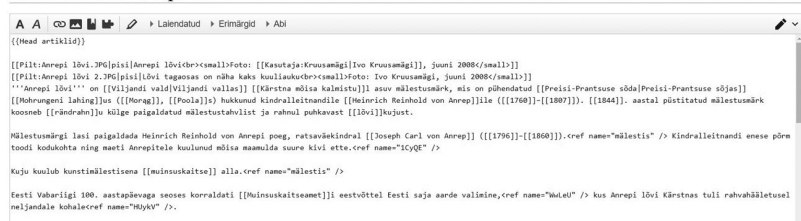
¹ https://et.wikipedia.org/wiki/Vikipeedia:Head_artiklid.

² Üksikasjaliku teabe uue artikli loomise või olemasoleva artikli muutmise kohta leiate Vikipeedia avalehelt <https://et.wikipedia.org/wiki/Esileht>.

Joonis 1. Artikli muutmine visuaaltoimeti režiimis

Muutmisel on "Anrepi lõvi"

Joonis 2. Artikli muutmine lähteteksti toimeti režiimis

Kuigi lähteteksti toimeti võib esialgu tekitada võõristust, näitab praktika, et sellega harjutakse peagi ja ka need, kes esialgu olid tulihingelised visuaaltoimeti pooldajad, lähevad ajapikku lähteteksti toimeti peale üle.

Müüt 3: Vikipeedia on ebakvaliteetne ja seega ebausaldusväärne

Vikipeedia, mida oma potentsiaali poolest nimetatakse aupaklikult ka inimteadmiste entsüklopeediaks (Forte, Bruckman 2006), muutub tänu paljude inimeste koostööle pidevalt. Müüti ebausaldusvärsusest toidab aga osaliselt seesama teadmine, et kõik võivad Vikipeediasse kirjutada. Nimelt arvatakse, et kui igapähele on lubatud kaastööd teha, ei saa artiklite sisu olla usaldusväärne. Mõistagi leidub Vikipeedias artikleid, mis on mahult veel napid või mille sisu on vaidlustatud, kuid tunduvalt rohkem on selliseid, mille sisu ja vorm on viimseini lihvitud. Nende hulka kuuluvad näiteks artiklid põhimõistete, üldtuntud isikute, paikade ja sündmuste kohta.

Kuna vikiartikkel on oma olemuselt referatiivne tekst, toob see allikatest koondatud taustteadmised kiirelt infootsijani. Seetõttu võib

Vikipeediat teiste allikate kõrval soovitada eelkõige siis, kui mingi teema kohta soovitakse saada ülevaadet ja taustinfot, samuti on vikiartiklite kaudu võimalik jõuda hõlpsalt algallikateni. Infot ammutades ei pea aga lugeja vikiartiklisse vähem kriitiliselt suhtuma kui ükskõik millisesse teise teksti. Näiteks tuleb arvestada sellega, et kõigile kirjutajatele ei pruugi teadusallikad olla kättesaadavad, mistõttu on pöördutud vähem teaduslike allikate poole.

Kuna ükski vikiartikkel pole originaaluurimus, peab selles esitatud väiteid ja fakte saama asjakohaste allikate toel kontrollida. Teisisõnu on tähtis, et vahendatud teadmised oleksid usaldusväärses vormis ehk kogu teave, mis Vikipeedias esitatakse, tuleb varustada allikaviidetega. Sel põhjusel pole ka esseistlikel kirjutistel ega muudel isiklikel mõtteavaldustel Vikipeedias kohta. Usaldusväärstust lisab artiklitele seegi, et enamik neist käib läbi Vikipeedia administraatorite tähelepaneliku pilgu alt, samuti võivad artikleid täiustada kõik lugejad, kui teadmised ja oskused seda võimaldavad.

Müüt 4: Vikipeedias on info uuendamata

Ühisloomes koostatava veebientsüklopeedia üks eeliseid traditsioonilise entsüklopeedia ees on võimalus infot kiiresti ja lihtsa vaevaga uuendada. Kuna kaastööliste hulk on piiramatult suur, piisab vaid minutitest, et teha Vikipeedias uus teave avalikkusele kättesaadavaks.

Artiklite sisu saab ajakohastada nii käsitsi kui ka automaatselt. Käsitsi täiendatakse artikleid, mis satuvad kasutajate ja aktiivsete kaastöötajate töövoogu kas juhuslikult või süsteemselt. Üsna tavaline on olukord, mil loetakse algallikast mõnd huvitavat fakti ja lisatakse see rööpselt Vikipeediasse. Seevastu automaatseks ajakohastamiseks kasutatakse vikiandmete teadmusbaasi Wikidata, mis aitab uuendada arvandmeid eri keelte vikiartiklites. Näiteks kui Eesti rahvaarv muutub ja kontrollitud andmed sisestatakse eesti artiklisse, muutub see arv automaatselt ka Eesti kohta käivates võõrkeelsetes vikiartiklites. Praeguse seisuga on artikkel „Eesti“ tõlgitud Vikipeedias 254 keelde ja oleks mõeldamatu, et igas versioonis parandatakse arve käsitsi.

Kuna eesti Vikipeedia maht on kasvanud üle 200 000 artikli, ei jõuta kõigile artiklitele pöörata võrdväärset tähelepanu. Seega võibki leida näiteks mõne vähem tuntud isiku kohta koostatud artikli, mida viimati

täiendati rohkem kui aasta tagasi, kuid sagedamini loetud artikleid täiendatakse pidevalt.

Müüt 5: Vikipeedia rakendamiseks õppetöös on vähe võimalusi

Artiklis muudatuste tegemine ja uue artikli kirjutamine on õppetöö eesmärgil enim kasutatavad ülesanded, mille kasulikkust on kirjeldatud põgusalt eespool. Küll aga ei ammendu nende ülesannetega Vikipeedia potentsiaal. Alljärgnevalt esitame väikese valiku Vikipeediaga seotud õpitegevustest, mis sobivad eri õppeainetesse nii üldharidus- kui ka kõrgkoolis (vt ka Zupping, Noorma 2018; Tardy 2010).

- **Artikli muudatuste analüüsimine.** Õpilased vaatavad üle muudatused, mis on tehtud nende artiklites, ja kirjutavad muudatuste kohta kokkuvõtte.
- **Artiklite liigitamine ja võrdlemine.** Õppijad liigitavad artikleid kindlate tunnuste (nt teema) alusel ning püüavad leida sarnasusi ja erinevusi, et saada hea ülevaate vikiartiklist kui žanrist.
- **Kasutatud allikate usaldusväärsuse hindamine.** Õppijad võrdlevad mõne teema kajastust eri allikates (nt populaarteaduslik vs. teadusartikkel, käsiraamat vs. monograafia) ja hindavad allikate usaldusväärsust.
- **Artikli retsenseerimine.** Õppijad analüüsivad tekstikriitiliselt artikli tugevaid ja nõrku külgi ning kirjutavad oma tähelepanekutele tuginedes artikli kohta retsensiooni.
- **Žanrierinevuste tundmaõppimine.** Õpilased loevad läbi faktipõhise vikiartikli ja kirjutavad loetu põhjal arvamuspõhise essee.
- **Võõrkeeleõpe.** Õppijad täidavad vikiartiklitel põhinevaid lugemisülesandeid, nt võrdlevad ema- ja võõrkeeles kirjutatud artikleid.
- **Tõlkimine.** Õppijad tõlgivad mõne eestikeelse artikli võõrkeelde, et arendada võõrkeelselt vikikogukonnalt saadava tagasiside põhjal oma keeleoskust.
- **Vikipeedia kui koostöise keskkonna kohta artikli kirjutamine.** Õppijad uurivad, kuidas Vikipeedia toimib (nt kuidas toimetatakse artikleid, kuidas tagatakse vastavus autoriõiguse põhimõtetele) ning kirjutavad selle kohta ülevaateartikli.

Kuigi õppijaid hoiatatakse pidevalt Vikipeediaga seotud ohtudest ja neid püütakse suunata Vikipeediast eemale – oma osa on selles ka Vikipeedia kohta ringlevatel müütidel –, tuleb siiski arvestada, et Vikipeedia moodustab tähtsa osa õppijate igapäevaelust. Kuna õppijad on Vikipeediaga tuttavad (nad on otsinud sealt infot), annab see eelise ka õppetöö seisukohalt: selle asemel et taunida Vikipeedia kasutust, tuleks nii üldharidus- kui ka kõrgkoolis käsitada Vikipeediat väärtusliku õpikeskkonnana, mis võimaldab viia õppijad passiivse tarbija rollist aktiivse osaleja rolli (Miller 2014, 73). Õppides Vikipeediat üksikasjalikult tundma, hakatakse seda ajapikku aktsepteerima sellisena, nagu see on – kõigi plusside ja miinustega.

Viidatud kirjandus

- Fessakis, Georgios; Maria Zoumpatianou 2013. Wikipedia uses in learning design: A literature review. – *Themes in Science and Technology Education* 5(1–2), 97–106.
- Forte, Andrea; Amy Bruckman 2006. From Wikipedia to the classroom: Exploring online publication and learning. – *International Conference of the Learning Sciences*, 182–188.
- Miller, Julia 2014. Building academic literacy and research skills by contributing to Wikipedia: A case study at an Australian university. – *Journal of Academic Language & Learning* 8(2), A72–A86.
- Zupping, Sirli; Mart Noorma 2018. Vikipeedia – mis, miks ja kellele? – Raimo Raag, Jüri Valge (toim.). *Sõida tasa üle silla*. Tallinn, Tartu: EKSA, 278–283.
- Tardy, Christine M. 2010. Writing for the world: Wikipedia as an introduction to academic writing. – *English Teaching Forum* 1, 12–27.

OK